

Oosterlaauwersfräisk lengten in dat Oostfräisk

fan Oen Diirk Feldman

Dat undstóon fan dat oostfräisk wookóolsüsteem mit siin fär lengten is no altiid 'n groot róódsel. Wat teejooriiden góónt d'r fan uut dat däi oopen un ooverlâang wookóolen âal up dat ferdwiinen fan dat ennens-e t'rüeggóónt. Dat het seeker bii wat gefallen soo west.

Äin biispil föör woorden däi mit 'n grôot worskiinelkkaid eerst döör dat inkorporäären fan dat ennens-e ooverlängnt kreegen hebbent is "muet". Bii lüü oover 80 finnent wii in 't Ooverlaidenerland un Raiderland fandóoeğ no ruuğweğ tain restföörms mit ennens-e, däi teegen däi dumiinâant föörm mit ooverlängnt bruukt wordent. Äin d'r fan is "mutte" teegen dat dumiinâant "muet". Düs gaajt bii "muet" däi ooverlängnt up dat inkorporäären fan dat ennens-e t'rüeg.

/mütə/ > /mʊ·ət/

Bii anner woorden is disseer teejoorii näit soo makkelk an t' wennen, um dat bii disseer woorden däi ooverlängnt of t'minst 'n lengen al föördeem eksistäärt het. Up Börkem word't dat woord "iem" as /i:mə/ uutproot't un fan däi oel Emders djóólekt wäitent wii fan dat uutprooten /i·əmə/. As al Orend Remmers skrift sal däi ooverlängnt hir wal 'n Oosterlaauwersfräisk ferskiinsel weesen, f'rdan doo me dat Sóóterfräisk "íeme" /i:mə/ mit dat sülverğ uutprooten as up Börkem ferlikt. Börkem het düs 'n ollerder uutprooten fan dat lengen biibihollen. Me kan alsoo dat folgend undwikkeln reekunstruwäären.

/i:mə/ > /i·əmə/ > /i·əm/

Bii 'n woord as "iem" is up Börkem däi pluuroól no altiid /i:m:/, wiilst däi pluuroól up fastwal fan /im:/ häit't. Däi pluuroól maut düs bii dat diftongäären kört worden weesen.

Bii anner woorden finnent wii däi läengt ook fandóoeğ no in d' pluuroól. Bii föörbild "poeğ" /p^ɔ·əɣ/ mit däi pluuroól "poegen" /p^ɔ·əɣŋ/, wat up Sóóterfräisk fan "poage" /pɔ:ɣə/ un mit pluuroól "poagen" /pɔ:ɣn/ häit't. Düs kan me dat folgend undwikkeln anneemen.

/pɔ:ɣə/ > /pɔ·əɣə/ > /pɔ·əɣ/

Dat sülverğ undwikkeln kun ook föör "roeg", "rüeg", "müeg" un annernt tellen.

Up d' oostfräisk ailân finnent wii fööer 'n oopen wookóol fóók 'n warjant däi näit diftongäart, man bloot lengt uutproot't word't. Bii föörbild word't "läegen" up däi ailân /lɛ:ɣŋ/ uutproot't, unnerwiilst dat up fastwal fan /lɛ·əɣŋ/ uutproot't word't. Dat Sóóterfräisk het "lääze" /lɛ:zə/ un doo wii mit dat Olfräisk "ledza" fergliikent, hebbent wii hir ook weer 'n lengen fan worskiinelk /ɛ/ nóó /ɛ:/ tau. In ferliik tau dat leeğdüütsk "leggen" het dat Oostfräisk alsoo däi oosterlaauwersfräisk läengt biibiihollen un dan diftongäart, soo dat me dat folgend undwikkeln reekunstruwäären kan.

/lɛ:zə/ + /lɛɣŋ/ = /lɛ:ɣŋ/ > /lɛ·əɣŋ/

Dat sülverg kun ook föör "liegen", "paasen", "säegen", "waasen" un annernt tellen.

Mit dat no leevend Sóóterfräisk t' fergliiken is fan sülst bloot äin möögelkkaid. Däi äinerğsins gaud dookumentäart uutstüürven djóólekten fan dat Oosterlaauwersfräisk, däi fan dat Oostfräisk fefangen wurdent, wiisent ook al lengten däi wii fandóóeğ in 't Oostfräisk weeruem finnen köönent. Föörbiller bünt "briel" un "buel" däi wii fan Cadovius Müller as "briehl" un "buhl" ooverleevert kreegen hebbent. Dat Sóóterfräisk het hir mit "bril" un "bulle" kiin lengten.

Dat häit't alsoo dat däi lengten in 't uutstüürven Oosterlaauwersfräisk un dat Sóóterfräisk näit altiid liik wassent un me föör elker woord wies enkeld prüüfen maut of dat woord 'n oosterlaauwersfräisk läengt biibiihollen hebben kan. In d' ferliik kan me t' läest gissen, dat t'minst 'n дәil fan dat oostfräisk wookóólsüsteem up dat Oosterlaauwersfräisk t'rüeğgaajt.